

Tündérvár és katakomba

Egyszerű-e az egyszerű mondat?

A beszélőtől hallgatósága elvárja, hogy mondandóját világosan és érthetően adja elő. Ezért az egyszerű és tiszta beszéd erénye minden előadónak, és hatványozottan erénye az igehirdetőnek. Vajon az érthetőségre való törekvésünkben segítségünkre van-e az egyszerű mondat használata? Egyáltalán: Egyszerű-e az egyszerű mondat? Erre a kérdésre válaszol Jakab István, a szlovákiai magyar nyelvűvelés kiemelkedő képviselője *Nyelvünkről – önmagunkért* című kötetében. Az alábbiakban őt idézzük:

Bizonyára emlékeznek még iskolás korukból ezekre a kifejezésekre: *egyszerű mondat, összetett mondat*. Így azt is tudják, hogy az egyszerű mondatban olyan egyszerű gondolatot öltöztetünk nyelvi formába, amely egyetlen pusztá, esetleg bővített alanyi-állítmányi szerkezettel kifejezhető; az összetett mondat ellenben a bonyolultabb gondolatok közlésére szolgál, olyanokéra, amelyeket két vagy több, szorosan összetartozó egyszerű mondatnak (mint tagmondatnak) az összefűzésével fejezhetünk ki. Nem csoda tehát, ha az az elképzelés alakult ki bennünk, hogy az egyszerű mondat rövid, világos, könnyen érthető, az összetett mondat ellenben nehézkes, bonyolult; megértése nagyobb figyelmet kíván. Pedig ez nem mindig igaz. Nézzük a tényeket!

A következő mondat még nem is tartozik a túlzottan tömörített egyszerű mondatok közé: *Az izraeli kormányfő ezzel a lépéssel csak a palesztin menekülttáborok védtelen lakói haláláért felelős személyek megbüntetését követelő tömegeket akarja megnyugtatni*. Amikor halljuk vagy olvassuk a szöveget, úgy érezzük, értjük is, csak amikor a mondat végére érünk, akkor állapítjuk meg csalódottan, hogy nem értettük meg pontosan a mondat tartalmát. Hallás vagy olvasás közben várjuk, hogy lezárja a szerző a mondatot, vagyis következik a mondat állítmánya. Az alany és az állítmány olyan messze kerül egymástól, hogy a mondat végére érve elfelejtjük az elejét.

Már úgy is könnyebben érthetővé válik a mondat, ha átszerkesztjük kéttagú összetetté: *Az izraeli kormányfő ezzel a lépéssel csak azokat a tömegeket akarja megnyugtatni, amelyek a palesztin menekülttáborok védtelen lakói haláláért felelős személyek megbüntetését követelik*. Mivel a második tagmondatot még mindig zsúfoltnak érezhetjük a birtokos jelzős szerkezetek miatt, ajánlatosabb a két tagmondatos helyett a három tagmondatos szerkesztés: *Az izraeli kormányfő ezzel a lépéssel csak a tömegeket akarja megnyugtatni, amelyek azoknak a megbüntetését követelik, akik a palesztin menekülttáborok védtelen lakóinak haláláért felelősek*.

Példánk azt bizonyítja, hogy néha az összetett mondat az egyszerűbb, mert ennek segítségével közölhetjük könnyebben felfogható formában az olvasóval, hallgatóval a bonyolult mondanivalót, nem a mondatrészekkel telezsúfolt egyszerű mondattal.

A Biblia a magyar irodalomban

Szász Károly

Károli Gáspár

Fordíts – az Úr Szentlelke által
Telis-tele írt lapokon
És nap-világgal, mécs-világgal,
Szent ihletés a homlokon,
Ird – ahogy írva ott talárod
Hozzá ne tégy, se el ne végy –
Egy életed és egy halálad,
Te a Lélek tolmácsa légy!

Fordíts – mit Istenkéz jegyzett fel
Kőlapra ott, Hóreb hegyén,
Csak ird, nem reszkető kezdeddel,
Ne bánd te, hogy a nyelv szegény –
Mit Isten kötáblákra írván
Mózesnek villám közt ada:
Szívekbe lesz az vésvé nyilván
S örökre: – a Törvény szava.

Fordíts – Józsué győztes harcát,
Debora büszke énekét,
Sámson fénylő – s Rúth szende arcát,
Jób, amint megkísértették,
Dávid szárnyaló zoltárit
És a próféták jós szavát –
Bizony, az Úrnak lelke jár itt
S évezreken sugárzik át!

Fordíts – az Ézsajás látásit
Jerémiást siralmival,
Amint a balsors éje ásít,
Rabnép zokog, vészkiürt rival
Dániel oroszlán veremben,
Tűzkemencében ifjak
De bátor szívük meg se rebben –
S bálványok, trónok inganak!

Fordíts – e lap Ezékielnek
Látásiról beszél neked:
Aszott csontok életre kelnek
Halld a diadaléneket!
Esdrás vezérli vissza népét
Kit rabszíjon hoztak hazul,
Nehémiás templomot épít,
S Zakariás szól: „jő az Úr!”

Fordíts – de most sarudat oldd le
Az Úrnak irod életét!
Ember, mint Ő, valaha szóló-e?
Bántják, – Ő senkinek se vét!
Édes szava szíveket hódít,
S bár nincs fejét hol hajtsa le,
Kenyeret oszt, beteget gyógyít,
Holtakat támaszt ereje.

Mit írva hagytanak felőle
Mít népe várt epedve rég:
Hogy lőn az ígélet betöltve
Amint fenn elvégeztették:
A kegyelem örök tanácsát, –
Szeretetét, a végtelent –
Hogy lett egész világnak váltság:
Meghalt, föltámadt, mennybement!

Fordíts – a Péter lángszózatját,
János hő ajkin az ígét,
S mik a velöket által hatják:
A Pál munkáját és hitét.
Fordíts – megírva hogy talárod,
Hozzá ne tégy, sem el ne hagyj:
Egy életed és egy halálad,
Te a Lélek tolmácsa vagy.

Tolmácsa vagy, – s maradsz minékünk
 Örökre, Árpád népinek;
 Nyelvünk disze, főbüszkeségünk!
 Vaj’ tudjuk úgy becsülni meg

Munkád, amint megérdemelte,
 Hogy megtartván a tudományt,
 Járjon e könyvben Isten Lelke
 Előttünk, tűzoszlop gyanánt!

100 éve, 1905-ben halt meg Szász Károly erdélyi származású műfordító, költő és tanár. Matematikát tanult, de később magánúton teológiát is végzett. Lelkész, majd 1884-től a Dunamelléki Egyházkerület püspöke volt. Műfordításával alkotott maradandót: a Niebelung-ének első magyar kiadása az ő munkásságának köszönhető. Shakespeare és Molière drámái mellett lefordította Dante *Isteni színjátékát* is.

Goethe azt írja, hogy aki nem ismer idegen nyelveket, az az anyanyelvét sem ismeri. Ez igaz. Csak tükörből pillanthatjuk meg tulajdon arcunkat, s akkor tudjuk meg, kik vagyunk, ha látjuk, miben különbözünk másoktól. De aki már az anyanyelvét sem ismeri, az ember sem lehet. Nemzetközi ember nincsen. Az politikai fogalom, annak is ábrándos korcs. Nemzetközi gyermek pedig olyan hóbort, mely csak ebben a felemás korszakban születhetett meg. Ha valaki hottentottának akarja nevelni gyermekét, az nevelje hottentottának. De nem kapkodhat jobbra és balra, mert akkor fiából még hottentotta sem lesz, nemhogy világpolgár. Az ősi rendet nem lehet kijátszani. Az megköveteli, hogy annak idején lefizes-sük az idegen nyelvekért járó lecke-pénzt, s véres verejtéssel bújjuk a nyelv-tanokat, mikor már nem hajlékony képességünkkel, de nyílt értelmünkkel megtanulhatjuk a többi nyelvet is, tökéletesen ismert anyanyelvünk alapján. A természet csak egyetlen édesanyát adott nekünk, csak egyetlen édes anyanyelvet.

Ezeket a soknyelvű gyermekeket műtejen, lelki moslékon nevelik fel, gumiemlőn. Szegények bal ajándékot kapnak: öt nyelvet, melynek egyike sem édes, egyike se az övék, egyszerre öt mostoha anyanyelvet.

Kosztolányi Dezső